kodu esialgu Tartus polnud; vanemateta lapsed, eriti nekrutite lapsed, andis maksuvalitsus võimalikult odava tasuga perekonnisse kasvatada. Hiljemini korraldas maksuvalitsus lastekodu ja pidas seda ülal. 1839. a. andis maksuvalitsus abi 38 vaesele, paljudele haigeile ja 11 vaeslapsele; hiljemalt tõusis abivajajate arv kaugelt üle saja. 1914. a. said peale 40—50 isiku, kes olid paigutatud maksukogukonna ülalpeetavaisse asutisisse, toetust veel 173 kogukonna liiget, kellele maksti 1—5 rbl. igakuulist abiraha.

1863. a. lõpetati linnades pearaha võtmine, mis asendati kroonu-kinnisvara maksuga. Linna-maksuvalitsused püsivad edasi, aga nad võtavad maksu veel vaid puudusekannatajate toetamiseks ja maksuvalitsuse ülalpidamiskulude katmiseks. 1878. a. astub Tartus jõusse uus linnaseadus, kusjuures maksmapaneku käskkiri ära määrab, et kuni maksukogukonna ümberkorralduseni peavad ka edaspidi koostatama ja esitatama kinnitamiseks kubermanguvalitsusele iga-aastased eelarve-eelnõud ning tulude jaotuskavad vaeste-hoolekande ja -tervishoiuasjanduse toetamiseks. Nii muutus maksuvalitsus iseseisvaks riigiõiguslikkude funktsioonidega faktoriks. Maksukogukond aga esines ainult riiklikult õigustatud abiandmiskogukonnana ilma vähemategi politiliste õigusteta. Maksuvalitsuse rahaline seisukord muutus küll järjest kindlusetumaks, sest et tema kasutada polnud ühtegi surveabinõu aastamaksude sissenõudmisel maksukogukonna liikmeilt. — 1878. aastast saadik kestis „provisoorium" aastakümneid edasi, ilma et oleks asutud väljakuulutatud reorganiseerimise teostamisele. Ometi langeb just selle viimase raske aja peale ühe püsiva väärtusega Tartu maksukogukonna-asutise loomine. Nimelt tekkis kogukonnal oma maja hoolealuste paigutamiseks — mais 1906. a. sisseõnnistatud „Tartu kodu" Jaama uulil nr. 69. Peale juurdeostetud Kurikoff'i maja ümberehitamist mahutas kodu enesesse 20 töövõimetut prii ülalpidamisega, 12 mittemäratsejat vaimuhaiget ja 12 tõbist. Võrreldes seniste vaestemajadega tähendas „Tartu kodu" suurt edusammu. — Mis puutub maksuvalitsusse sisemiselt, siis leidis paarikümne aasta eest tema koosseisus rahvuslikus suhtes muudatus aset: kuna sinnamaani maksuvalitsuses sakslased ja vene keele kõrval saksa keel juhtival kohal olid püsinud, pääsis nüüd eesti keel järjest enam mõjule, ja peagi koostusid asemikkudekogu ning valitsus pea eranditult eestlasist. Lõplikult likvideeriti maksuvalitsus alles Eesti omariikluse ajajärgul.

Uue linnaseaduse maksmapaneku ajast (1878. a.) saadik leidis uues linnavalitsuses korraldatud avalik hoolekannegi aset, kuid see liikus kitsamais piires. Linnavolikogu poolt seati ametisse ühe linnanõuniku eesistumisel 4 isikust koostuv vaestehoolekande-komisjon. Eelarve korras kulutati selleks otstarbeks aja kestel 1912—1916 ainult 6000—7000 rbl. aastas. 1915. a. ulatus linna-vaestehoolekande kulusumma eelarve-eelnõus ainult 6121 rbl. peale, moodustades alla 2% kogu eelarve — 332 644 rbl. — kulusummast.

Era-algatuslik hoolekanne. On käegakatsutavalt selge, et maksu- ja linnavalitsuse poolt hoolekandeasjanduse peale kulutatavaid rahasummasid kaugeltki ei jätkunud olemasolevate tarvete rahuldamiseks. Tegelikult esinesid nende kahe korralduse kõrval sootuks erilised tegurid mõjuka abiandmisega. Nendeks olid seisuslikud abiandmis-organisatsioonid, millede hulka kuulus eeskätt 1837. a. uuele alusele rajatud kõrtsikassa, kust tollest ajast peale sai iga aasta toetust üle 100 isiku kodanikkonnast; edasi gildide, tsunftide ning muud abiandmis-kassad, ja lõpuks, mitte vähemal mõõdul, heategevad seltsid; eriti Tartu abiandmis-selts,

Tartu, lk. 593